

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І САМОТНІСТЬ: ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР**ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND LONELINESS: A PERSONAL DIMENSION****Вихрущ А.В.,***orcid.org/0000-0002-4177-4614**доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови**Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського*

У статті проаналізовано тему самотності в поезії, вплив цього явища на особистісний розвиток. Автор розглядає можливості використання штучного інтелекту для оцінки переваг і недоліків самотності, дидактичні особливості сучасних комп'ютерних технологій. В останні роки опубліковані результати численних досліджень щодо використання штучного інтелекту при вивченні іноземних мов. Автори підкреслюють можливості комп'ютерних технологій для збільшення словникового запасу, мотивації, моніторингу рівня засвоєння знань, підвищення рівня наочності, врахування індивідуальних особливостей учасників навчального процесу, ефективного повторення вивченого матеріалу з врахування досягнень мнемотехніки, врахування вітчизняного досвіду в єдності з найкращими досягненнями колег з інших країн, комунікації між фахівцями у процесі вибору оптимальних рішень. На даний час українські вчені мають значні досягнення в царині лінгводидактики. Водночас професійна лінгводидактика ще чекає на серійні дослідження монографічного рівня. Навіть штучний інтелект, розглядаючи цю проблему в контексті теоретичного обґрунтування та дослідження процесу навчання, зокрема, з орієнтацією на професійну діяльність, підкреслює важливість вивчення лише іноземної мови. Серед перспективних проблем, які мають особистісну і суспільну значущість поза сумнівом є різнопланові аспекти самотності. Зауважимо, що саме в літературі, продовжуючи традиції народної культури, ця проблема викликала всебічне висвітлення. Значно пізніше ця проблематика стала пріоритетною у філософії, психології, соціології. Важливо оцінити можливості штучного інтелекту для оцінки цього складного і суперечливого явища. Цікавим буде порівняння висновків студентів з пропозиціями штучного інтелекту. Таке своєрідне змагання матиме важливе значення для професійного розвитку молоді й водночас дозволить протестувати можливості комп'ютерних програм, їх переваги та недоліки.

Ключові слова: особистість, штучний інтелект, творчість, самотність, поезія, художнє відображення.

The article deals with the issue of loneliness in poetry and the impact of this phenomenon on personal development. The author explores the potential of using artificial intelligence to evaluate the advantages and disadvantages of loneliness, as well as the didactic features of modern computer technologies. In recent years, numerous studies have been published on the use of artificial intelligence in learning foreign languages. Researchers emphasize the capabilities of computer technologies in expanding vocabulary, enhancing motivation, monitoring knowledge acquisition, improving visualization, accommodating individual learning characteristics, ensuring effective review of material through advances in mnemonics, and integrating domestic experience with the best practices of foreign colleagues. AI also facilitates communication among specialists in the process of selecting optimal solutions. Currently, Ukrainian scholars have achieved significant progress in the field of linguodidactics. However, professional linguodidactics still awaits serial research at the monographic level. Even artificial intelligence, addressing this issue in the context of theoretical justification and research on language learning processes, particularly for professional purposes, underscores the importance of studying foreign languages. Among the perspective issues of personal and social significance there are the multifaceted aspects of loneliness. It is worth noting that literature, continuing the traditions of folk culture, has provided extensive coverage of this issue. Much later, this topic became a priority in philosophy, psychology, and sociology. It is essential to evaluate the potential of artificial intelligence in analysing this complex and contradictory phenomenon. A comparison of students' conclusions with AI-generated suggestions will be particularly interesting. Such a unique competition will be valuable for the professional development of young people while also testing the capabilities, advantages, and limitations of computer programs.

Key words: personality, artificial intelligence, creativity, loneliness, poetry, artistic representation.

Постановка проблеми. Експерти Римського клубу в грудні 2017 р. як пріоритетне завдання виокремили проблему інтегрального мислення. Це передбачає перехід на вищий рівень у порівнянні з системним підходом. Тому, перспективними є теми, які об'єднують різні галузі знань, але спрямовані на пошук закономірностей особистісного розвитку [6]. Фахівці одноставні в оцінці важливості використання штучного інтелекту. Всебічно аналізуються як переваги, так і загрози принципово нових можливостей комп'ютерних систем. Водночас недостатня кількість публікацій в яких тестуються можливо-

сті штучного інтелекту при вирішенні конкретних задач. Спроба поєднати цю проблему з одним із найскладніших феноменів сучасності, маємо на увазі самотність, у процесі аналізу поетичного твору має теоретичне і практичне значення. На рівні теоретичних узагальнень важливо перевірити можливості штучного інтелекту в плані аналізу значних масивів інформації з рівнем виконання творчих завдань. У контексті професійної лінгводидактики може бути використана змагальність і взаємодія учасників навчального процесу з технічними засобами найвищого рівня сьогодення [14]. Це тим більше важливо,

що пошук закономірностей творчого процесу продовжується і незважаючи на лавиноподібну кількість публікацій невирішених питань залишається значно більше ніж досягнень. Не випадково, що експерти програми PISA (Programme for International Student Assessment), яка охоплює значну кількість навчальних закладів світу у перелік порівняльних характеристик, починаючи з 2022 р. включили творчість. Зауважимо, що українські учні у 2018 р. при оцінці рівня читання й розуміння змісту тексту були на 39-му місці. У 2022 р. Україна вдруге взяла участь у дослідженні, зайнявши 45-те місце. Результати погіршилися, що обумовлено негативним впливом війни, пандемії, дистанційного навчання. Оскільки ці питання викликають дедалі більшу увагу літературознавців, то вважаємо, що тема даного дослідження заслуговує на увагу і подальший науковий пошук. Має рацію координатор програми PISA в Україні Т. Вакулєнко, яка в передньому слові до аналітичного звіту «Креативне мислення: національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022» підкреслила: «Наш світ швидко змінюється. І, можливо, уже завтра значна кількість нинішнього учнівства / студентства працюватиме у професіях і на посадах, які сьогодні ще навіть не існують. Уже невдовзі деякі традиційні професії може замінити штучний інтелект, а чимало професій просто зникнуть, бо ці функції зможуть виконувати (а почасти вже й виконують) роботи. Але за будь-яких перспектив розвитку суспільств і економік як у найближчому, так і у більш віддаленому майбутньому ринок праці і надалі потребуватиме нових фахівців, професіоналів, які будуть здатні навчатися і перенавчатися, створювати нові продукти, міркувати, виходячи за межі стандартних рішень. Іншими словами, світ завжди потребуватиме креативних людей [12, с. 8]. Підтвердженням актуальності теми дослідження є той факт, що у вересні 2024 р. був проведений десятий науковий форум дослідників України і Польщі з красномовною назвою «Освіта для цифрової трансформації суспільства».

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В авторів усіх художніх творів можна знайти тему самотності. Концепт самотність викликає дедалі більшу зацікавленість фахівців, які вивчають його особливості в художній літературі, психології, філософії.

У своїх публікаціях ми розглянули використання творчих есе для оцінки самотності студентів першого курсу, а також теоретичні й практичні аспекти проблеми [4; 5; 8; 21].

Критики неодноразово відзначали оригінальність роману «Самотність у мережі» польського літератора Януша Вішневського, написаного внас-

лідок «депресії після успіху» викликаной захистом докторської дисертації з хімії. За романом знято фільм, що також свідчить про актуальність теми [9]. Не втрачає популярності роман фізика Паоло Джордано «Самотність простих чисел», опублікований в 2008 р. і який відразу став бестселером. Як приклад для розуміння авторського задуму використаємо один красномовний фрагмент з сайту перекладача твору Андрія Маслоха: «Прості числа діляться тільки на одиницю і самі на себе. Кожне з них посідає своє місце у безконечному шерезі натуральних чисел, затиснуте, як і всі числа, поміж двома іншими, але на крок далі, ніж решта. Ці числа – непевні й самотні, і саме тому Магія вважав їх достоту дивовижними. Іноді він думав, що в тому шерезі вони опинилися випадково, от просто потрапили там у пастку, нанизані разком, немов коралинки у намисті. А іноді припускав, що насправді вони воліли б бути такими, як усі решта, звичайнісінькими числами, проте з якоїсь причини на це не здатні. Цей помисл приходив йому до голови здебільшого ввечері, у тому хаотичному переплетінні розмаїтих образів перед самим сном, коли розум уже надто слабкий, аби брехати самому собі» [10].

У контексті теми дослідження публікації можна виокремити ряд важливих публікацій. Насамперед це праці в яких оцінюються можливості штучного інтелекту. Як правило це перелік його можливостей в різних галузях: «Методи розпізнання образів за допомогою штучного інтелекту використовуються у медицині, виробництві, діагностиці, для забезпечення національної безпеки; системи ШІ використовуються банками в страховій діяльності та управлінні власністю. ШІ сприяє спрощенню технологічних процесів, може виконувати небезпечні завдання, допомагати людям із особливими потребами, а також сприяти вивченню нашої планети. Особливе місце ШІ займає в освіті, що передбачає персоналізований підхід до здобуття знань» [11, с. 80].

Має рацію С. Шестакова, підкреслюючи вплив штучного інтелекту на розвиток стилістичної унікальності в академічному письмі, значний потенціал для «покращення стилістичної виразності академічних текстів завдяки можливостям синтаксичного та лексичного аналізу створення мовної варіативності та підвищення структурної чіткості викладу» й водночас, застерігаючи від можливих ризиків, серед яких «можливість втрати стилістичної унікальності, ризик спрощення складних синтаксичних конструкцій, заміна спеціалізованої термінології на узагальнені синоніми, а також загроза надмірної автома-

тизації, яка знижує когнітивну активність автора. Крім того, виникають етичні питання щодо авторства, оригінальності та академічної доброчесності текстів, створених або редагованих за допомогою ШІ» [20].

Численна група авторів досліджує проблеми підвищення вивчення іноземних мов з допомогою можливостей штучного інтелекту. Їх висновок як правило однозначний та цікавий для викладачів і здобувачів освіти: «Використання штучного інтелекту на заняттях із вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти дозволяє створити заняття більш наочні та цікаві, підвищує інтенсивність навчального процесу, сприяє миттєвому зворотному зв'язку, формує мотивацію до пізнавальної діяльності, активізує розумові здібності, залучає до роботи пасивних студентів, формує абстрактне та логічне мислення та сприяє індивідуалізації та інтенсифікації навчання через самостійну роботу з цифровими ресурсами. Перспектива подальших досліджень полягає у детальному аналізі позитивних та негативних сторін використання ШІ» [11, с. 84].

Представниця нашої наукової школи, доцент Г. І. Навольська підготувала для майбутніх докторів філософії курс «Штучний інтелект на уроках іноземної / української мови». Авторка обґрунтувала доцільність вивчення шести основних тем: «1. Вступ до штучного інтелекту (ШІ). Застосування теорії штучного інтелекту в задачах побудови середовищ навчання мов. 2. Застосування машинного навчання у вивченні іноземної/української мови. 3. Штучний інтелект та обробка природної мови (Natural Language Processing, NLP). 4. Інтерактивність та індивідуалізація у навчанні мови. 5. ШІ та гейміфікація у вивченні мови. 6. Етичні аспекти використання штучного інтелекту в навчанні мови» [13]. Водночас залишається значна кількість актуальних проблем для подальшого наукового пошуку свідченням чого є пропозиції багатьох авторів [1; 2; 7; 15; 16; 17; 18; 19].

Мета дослідження полягала в тому, щоб вивчити можливості штучного інтелекту оцінювати складну і суперечливу тему самотності на основі аналізу переваг і недоліків цього явища, творчі можливості комп'ютерних систем.

Виклад основного матеріалу. Так як окремі результати дослідження, розглянуті нами в публікаціях українською та польськими мовами [8; 21], проаналізуємо результати взаємодії з одним із популярних видів штучного інтелекту «Gemini». Для цього в контексті проблеми самотності ми використали декілька методів, які показали переваги і недоліки комп'ютерної системи. Найкращі

результати отримані при використанні методики незакінчених речень. На вимогу запропонувати десять варіантів щодо визначення суті самотності були отримані результати достатньо високого рівня: «1. **Самотність** – це складний емоційний стан, який відчуває людина, коли їй бракує глибоких, значущих зв'язків з іншими людьми. 2. Це відчуття ізоляції та віддаленості від оточення, навіть якщо людина фізично перебуває серед людей. 3. Самотність може бути як **ситуативною** (наприклад, після переїзду або розставання), так і **Усамітнення** може бути свідомим вибором і приносити задоволення, а самотність часто супроводжується почуттям туги і порожнечі. 5. Причини самотності можуть бути різними: відсутність соціальних навичок, сором'язливість, травматичний досвід, зміни в житті тощо. 6. Самотність може мати негативний вплив на фізичне та психічне здоров'я людини, підвищуючи ризик розвитку депресії, тривоги та інших захворювань. 7. Однак, самотність – це не вирок. Існують різні способи подолати цей стан: розвивати соціальні навички, шукати нові знайомства, займатися улюбленою справою, звернутися за допомогою до психолога. 8. Важливо пам'ятати, що кожен з нас час від часу відчуває самотність. Це нормальна частина життя. 9. Головне – не зациклюватися на негативних емоціях і шукати шляхи для змін. 10. Самотність – це сигнал про те, що нам потрібна підтримка і близькість інших людей». Як бачимо визначення логічні й при назві джерел могли б значно полегшити огляд літератури. Зауважимо одну цікаву особливість. Після відповіді на запитання програма «Gemini» делікатно поцікавилася: «Чи хотіли б Ви дізнатися більше про те, як подолати самотність або про причини її виникнення?». Така культура спілкування доволі красномовна.

Наступне завдання було очевидним. Поставлена вимога виокремити десять негативних аспектів самотності. Комп'ютер успішно справився з цим завданням: «Давайте розглянемо десять недоліків, які часто супроводжують самотність: 1. Депресія та тривога. Постійне відчуття ізоляції може призвести до розвитку депресії та тривожних розладів. Відсутність соціальної підтримки ускладнює подолання стресових ситуацій і негативних емоцій. 2. Зниження самооцінки. Самотність може підірвати впевненість у собі. Відсутність позитивної зворотного зв'язку від оточуючих призводить до відчуття непотрібності та низької самооцінки. 3. Погіршення фізичного здоров'я. Тривала самотність пов'язана з підвищеним ризиком розвитку серцево-судинних захво-

рювань, ослабленням імунної системи та погіршенням загального фізичного стану. 4. Труднощі у спілкуванні. Відсутність регулярного спілкування з іншими людьми може призвести до втрати соціальних навичок. Це ускладнює встановлення нових контактів і підтримку існуючих відносин. 5. Почуття ізоляції та відчуження. Самотність посилює відчуття ізоляції від суспільства. Людина може відчувати, що вона не належить до жодної групи і не розуміє інших людей. 6. Труднощі з прийняттям рішень. Відсутність думки інших людей може ускладнити процес прийняття рішень. Самотність позбавляє нас можливості отримати різні погляди на ситуацію. 7. Підвищений рівень стресу. Постійна тривога через самотність може призвести до хронічного стресу, який негативно впливає на всі сфери життя. 8. Схильність до шкідливих звичок. Самотність може спонукати людей шукати розраду в шкідливих звичках, таких як алкоголь, наркотики або переїдання. 9. Складнощі з будівництвом довготривалих відносин. Люди, які відчувають самотність, часто мають труднощі з побудовою міцних і довірчих відносин з іншими людьми. 10. Зниження задоволення життям. Самотність може призвести до зниження загального рівня задоволення життям. Відсутність соціальних зв'язків робить життя менш яскравим і цікавим». На завершення система традиційно порадила: «Важливо пам'ятати, що самотність – це не вирок. Якщо ви відчуваєте себе самотньо, зверніться за допомогою до психолога або спробуйте знайти нові хобі та інтереси, які допоможуть вам розширити коло спілкування». Зауважимо дві особливості. По-перше, штучний інтелект вдало підібрав фотографії для характеристики відповідних станів. По-друге, перевищив рівень завдання, запропонувавши шляхи вирішення проблеми.

Третє завдання свого часу викликало подив у студентів першого курсу медичного факультету, але не викликало труднощів у «Gemini» при пошуку десяти переваг самотності. Окремі з них вже здивували нас: «Хоча самотність часто асоціюється з негативними емоціями, вона також може принести багато позитивних змін у наше життя. Давайте розглянемо десять переваг, які може дати нам час, проведений наодинці. 1. Глибоке самопізнання. Самотність створює ідеальні умови для інтроспекції. Без зовнішніх відволікань ми маємо можливість заглибитися у свої думки, почуття та цінності. Це допомагає краще зрозуміти себе, свої бажання та потреби. 2. Підвищення креативності. Коли ми самотні, наш розум вільний від зовнішніх стимулів і може блукати в різних напрямках. Це сприяє виникненню нових ідей та

творчих рішень. 3. Збільшення продуктивності. Без відволікань від колег, друзів чи родичів, ми можемо зосередитися на виконанні завдань і досягти більшої продуктивності. 4. Зміцнення внутрішнього ядра. Самотність допомагає нам розвинути внутрішню силу та незалежність. Ми вчимося покладатися на себе і приймати відповідальність за своє життя. 5. Покращення відносин. Парадоксально, але час, проведений наодинці, може зміцнити наші стосунки з іншими людьми. Ми повертаємося до них з новим розумінням себе і більш свідомими бажаннями. 6. Розвиток нових навичок. Самотність – це чудовий час для навчання чогось нового. Ви можете вивчати мови, освоювати нові хобі або просто читати книги. 7. Зменшення стресу. Соціальні взаємодії можуть бути виснажливими. Самотність дозволяє відпочити від них і зняти стрес. 8. Підвищення емоційної стабільності. Час, проведений наодинці, допомагає нам краще розуміти свої емоції і керувати ними. Це сприяє підвищенню емоційної стабільності. 9. Збільшення емпатії. Коли ми самотні, ми можемо краще зрозуміти почуття інших людей, які також відчувають ізоляцію. Це розвиває в нас емпатію і бажання допомагати іншим. 10. Цінність моментів, проведених разом.

Після періоду самотності ми починаємо цінувати час, проведений з близькими людьми, набагато більше. Це робить наші стосунки глибшими і міцнішими. Важливо пам'ятати, що самотність – це не завжди погано. Це може бути цінним періодом для саморозвитку і зростання. Головне – використовувати цей час з користю для себе». І знову оригінальні фотографії з посиланням на відповідні сайти.

Четверте завдання викличе, на нашу думку, особливу зацікавленість філологів. Воно складалося власне кажучи з декількох частин. Насамперед ми попросили підібрати один рядок для завершення нашого вірша де були такі слова «А врешті-решт і в однині...». Штучний інтелект відповів: «Звісно, з радістю допоможу тобі доповнити вірш! Щоб запропонувати найкращі варіанти, будь ласка, поділись зі мною:

– Який загальний настрій вірша? (радісний, сумний, спокійний, схвильований тощо)

– Про що цей вірш? (про кохання, природу, життя, втрату тощо)

– Які слова вже використані в вірші? (ключові слова, рими)

– Який розмір вірша? (яка кількість складів у рядках)

– Яка рима? (яким чином римуються рядки)

Наприклад, якщо у тебе є вірш про самотність і ти хочеш, щоб останній рядок був сумним і меланхолійним, я можу запропонувати такі варі-

анти: Варіант 1: ...і в серці лунає дзвінкий плач. Варіант 2: ...і в темряві тону, як у річці. Варіант 3: ...і в думках лише порожній пляж. Варіант 4: ...і в тіні самоти я блукаю сам. Варіант 5: ...і в очікуванні дива, все марно. А тепер твоя черга! Розкажи мені більше про свій вірш, і я допоможу тобі знайти ідеальне завершення. Можливо, тобі сподобається якийсь із цих універсальних варіантів:

– ...і в тиші шукаю свій шлях. – ...і в кожному погляді – своя печаль. – ...і в серці вітер співає свою пісню. – ...і в мріях літаю, як птах. ...і в кожному кроці – нова весна. Чекаю на твою відповідь!»

Нас подивували запитання, потішила пропозиція в реченні «А тепер твоя черга! Розкажи мені більше про свій вірш, і я допоможу тобі знайти ідеальне завершення» і ми з полегкістю зрозуміли – поки що людям не загрожує конкуренція від машини. Принаймні поки що.

Наступним завданням був пошук рими до частини тексту «в однині». Відповідь була миттєвою: «Якщо вірш сумний: –...і в тиші шукаю причини. –...і в серці залишається лише. –...і в думках мандрую, як уві сні. –...і в темряві зникають усі. Якщо вірш спокійний, філософський: –...і в цьому є своя доля дивна. –...і в кожному з нас є своя година. –...і в цьому є своя мудрість глибока. –...і в цьому є своя особлива дорога. Якщо вірш оптимістичний: –...і в цьому відкриваю красу. –...і в цьому знаходжу свою силу. –...і в цьому відчуваю свободу. –...і в цьому народжується щось нове. Якщо вірш про кохання: –...і в пам'яті твоє ім'я. –...і в серці залишається твій слід. –...і в мріях бачу тебе завжди. –...і в кожному подиху – твоя любов. Якщо вірш про природу: –...і в траві шукаю свою весну. –...і в небі знаходжу спокійний сине. –...і в лісі чую пташину пісню. –...і в річці милуюсь своїм відображенням. Якщо ти поділишся зі мною додатковою інформацією про свій вірш, я зможу запропонувати тобі більш точні та влучні варіанти. Можливо, тобі також сподобаються ці загальні варіанти: –...і в цьому є своя доля дивна. –...і в кожному погляді – своя печаль. –...і в серці вітер співає свою пісню. –...і в мріях літаю, як птах. –...і в кожному кроці – нова весна. Обирай той варіант, який найкраще пасує до твого вірша!».

На нашу думку варто розглядати такі варіанти, щоб наблизитися до розуміння логіки пошуку. Водночас, щоб не образити штучний інтелект ми не будемо коментувати машинного вибору.

Найбільша несподіванка чекала нас попереду. Ми запропонували системі наш авторський текст, не поділений на відповідну структуру, властиву

віршам: «Один завжди до розпачу один. В житті науці у роботі, в дні радості і у страшній скорботі. Завжди один. а врешті-решт і в однині, живеться весело мені». Завданням було оцінити вірш. «Gemini» правильно вибудувала текст і написала:

Один.

Завжди до розпачу

Один.

В житті науці у роботі,

В дні радості

І у страшній скорботі.

Завжди один.

А врешті-решт і в однині...

Живеться весело мені

Комп'ютерна система запропонувала такий аналіз вірша.

«Загальне враження: Вірш викликає неоднозначні почуття. З одного боку, він передає глибокий досвід самотності, який супроводжує людину протягом усього життя. З іншого боку, останній рядок вносить несподіваний контраст, створюючи відчуття іронії або навіть бунту проти загального настрою.

Розбір рядків:

– «Один завжди до розпачу один»: Цей рядок підкреслює всепоглинаюче відчуття самотності, яке супроводжує людину в різних сферах життя.

– «В житті науці у роботі в дні радості й в страшній скорботі»: Автор підкреслює, що самотність не має вихідних і супроводжує людину навіть у найрадісніші моменти.

– «Завжди один»: Повторення цього рядка посилює відчуття ізоляції та віддаленості від інших людей.

– «А врешті-решт і в однині живеться весело мені»: Цей рядок створює несподіваний поворот, демонструючи, що навіть у самотності людина може знайти радість і задоволення.

Аналіз стилістичних особливостей:

– Рефрен: Повторення фрази «завжди один» створює відчуття монотонності та безнадії, яке потім різко контрастує з останнім рядком.

– Антитеза: Протиставлення почуття самотності і радості створює драматичний ефект.

– Іронія: Останній рядок можна розглядати як іронічний коментар до попередніх рядків, що підкреслює складність людської психіки.

Можливі інтерпретації:

– Прийняття самотності: Автор може демонструвати, що прийнявши свою самотність, можна знайти в ній свою силу і радість.

– Психологічна захисна реакція: Останній рядок може бути спробою заперечити відчуття самотності, яке описано в попередніх рядках.

– Соціальна критика: Вірш може бути критикою суспільства, в якому люди часто відчувають себе ізольованими.

Висновок: вірш «Один завжди до розпачу один» є цікавим експериментом з формою і змістом. Несподіваний фінал змушує читача задуматися про природу самотності і про те, як ми ставимося до цього почуття. Цей вірш може слугувати відправною точкою для подальших роздумів і дискусій про людську ізоляцію та пошук щастя. Що б ви хотіли додати до цього аналізу? Можливо, у вас є власна інтерпретація цього вірша?».

Що можна додати до такої оцінки. Яка може бути ще інтерпретація? Написавши п'ять поетичних книг і десяток текстів популярних пісень: від гімну Тернопільського медичного університету до присвяти мамі та воїнам, я ніколи в житті не чув нічого подібного. Після такої рецензії головне втриматися від гордині.

Очевидно, що штучний інтелект може використати свої можливості для витонченої маніпуляції. Ця проблема є багатогранною: від психологічної залежності до впливу на політичний вибір. Усвідомлення цих загроз дозволить передбачити події, підготувати відповідні профілактичні заходи.

На заключному етапі ми вирішили перевірити творчі можливості відомої комп'ютерної системи GPT-4. Ми сподівалися, що вона повторить шлях Gemini. Справа виявилася цікавішою. На пропозицію дописати текст з передостаннім рядком «А врешті-решт і в однині» автору запропонували три варіанти. У першій пропозиції щось є: А врешті-решт і в самоті, / Знайдеться спокій у житті. / Думки, мов хвилі, в тиші стихнуть, / І світлом дихатиме віхоть. Слово «віхоть» не зовсім вдале, але можливо машина за прикладом поетів «саме так бачить тему». Друга пропозиція, при всій повазі, нагадує рівень досвідченого графомана: Порожні руки – не тягар, / Коли душа знайде свій дар. / Тоді й самотність стане другом, / І світлий спокій – першим другом. Третя пропозиція заставила нас задуматися. Судіть самі: А врешті-решт, в самотній млі, / Себе зустрінеш на землі. / І в дзеркалі старих зітхань – / Лише любов, а не обман. Якби система GPT останній рядок написала для прикладу: «Лише любов, любов і... жаль», треба було б, зітхнувши, визнати перемогу.

Ми вирішили ризикнути ще раз і попросили про рецензію, яку перед тим вже писала система Gemini. ChatGPT не підвів. Знову комп'ютер виявився добрішим за людей, які, обмежувалися

«лайканням» або одним словом рівня: «гарно», «глибоко», «сумно». Рецензія була лаконічнішою, але не менш приємною: «Вірш, що розпочинається словами "Один. Завжди до розпачу", вражає своєю лаконічністю та водночас глибинним змістом. Автор майстерно вибудовує образ самотності як неодмінного супутника людського життя, використовуючи прості, але потужні лексеми, щоб передати весь спектр емоцій – від розпачу до внутрішнього примирення. Центральний мотив твору – **самотність**, яка сприймається не лише як тягар, а й як особливий стан душі. Повторюване слово "один" створює відчуття монотонності та невідворотності цього стану. Водночас воно підсилює драматизм і водночас певну філософську рефлексію над буттям. Автор не лише констатує самотність як обставину життя, але й показує, як людина знаходить у ній своєрідний прихисток і навіть свободу. Цікавим є контраст між рядками "В дні радості / І у страшній скорботі" та фінальним "Живеться весело мені". Така антитеза підкреслює, що самотність не завжди є тягарем, вона може бути джерелом внутрішньої сили, гармонії або навіть самодостатності. Автор ніби натякає: у глибині самотності можна знайти свободу від зовнішніх обмежень, відшукати самого себе. Структура вірша лаконічна, ритм – вільний, що дозволяє йому звучати як потік думок, як інтимне зізнання. Особливо виділяється фінал: "Живеться весело мені", який на перший погляд виглядає парадоксальним, але насправді вказує на внутрішнє примирення зі своїм станом. Загалом, цей вірш вражає своєю емоційною щирістю та глибиною. Автор не лише торкається теми, близької багатьом, але й вміє знайти в ній новий, навіть дещо іронічний ракурс. Це твір про самотність, яка не знищує, а робить людину сильнішою та вільнішою у власних відчуттях і виборах». І останній штрих. Вихований автор подякував за добре слово. Комп'ютерний інтелект (правда гарна назва) відповів: «Завжди радий допомогти! 😊 Якщо ще щось потрібно – звертайтеся. Гарного вам дня та натхнення у всьому!». Оцей «смайлик, нас знову переконав у тому, що критикам від літератури є з ким змагатися, принаймні на рівні доброзичливості.

Завершуючи аналіз проблеми, зауважимо, що такі дослідження варто продовжити. Штучний інтелект (нам не дуже імпонує назва, можливо краще звучатиме комп'ютерний інтелект) стає щоденною реальністю. Зрозуміти його переваги, оцінити загрози для представників різних вікових груп, раціонально використовувати в навчально-виховному процесі – це одне з актуальних завдань науки,

яка мала б не лише описувати, шукати причини, але й передбачати розвиток подій.

Висновки. Упродовж останніх років відбувається активний пошук ефективних методів підвищення ефективності навчального процесу. Знову і знову фахівці звертаються до передового досвіду минулих років. Достатньо згадати метод проєктів, який має столітню історію. Повертаються геніальні ідеї автора аналітичної та великої дидактики. Маємо на увазі Я. А. Коменського. Десятки публікацій присвячено сократичному діалогу. Велика гра Германа Гессе, ще чекає на поцінування в дидактиці. З 2000 р. у всьому світу вивчають досягнення учнів (програма PISA), поставивши на чільне місце окрім математики й природничих наук читання й розуміння тексту, а тепер ще й економічну грамотність і творчість. Лише поєднання досвіду минулих років з новітніми технічними системами може забезпечити успіх. Надмірне захоплення одним з аспектів не забезпечить бажаних результатів. Штучний інтелект стає новим викликом, новим шансом, щоденною реальністю.

Саме тому, окрім фахового вивчення фахівцями з філології можливостей опрацювання текстів комп'ютерною технікою, варто поглиблено знайомити студентів з раціональним використанням її можливостей, перевагами й недоліками при навчанні дітей. Зауважимо, що в сучасній філософії виокремлюють новий напрям представники якого займаються обґрунтуванням суті запитань, що важливо і для оптимізації завдань для комп'ютерних систем. Ця проблема актуальна і для філологічної науки. Подальшого вивчення потребує проблема, яку польські колеги назвали дидактикою творчості. Пошук закономірностей особистісного розвитку не втрачає актуальності. Уважаємо, що дослідження на засадах компаративістики сприятимуть побудові оновленої школи та закладів вищої освіти з відповідним рівнем дидактичної культури навчання й учіння. Щодо творчих завдань то це повчальний урок, який може сприяти як професійній підготовці філологів, так і авторам комп'ютерних систем для тестування й вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брутман Н.Б., Наумчук Т. Штучний інтелект на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням у закладах вищої освіти. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2023. № 1 (23). С. 211–219.
2. Вихрущ А.В. Академічне письмо: структура і завдання. *Медична освіта*. 2021. № 1. С. 112–116.
3. Вихрущ А.В. Велика гра Германа Гессе. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Випуск 35. Т. 2. С. 316–322.
4. Вихрущ А.В. Вибране для вибраних. Поезії. Тернопіль: Підручники і посібники, 2017. 176 с.
5. Вихрущ А.В. Есе в системі розумового виховання студентів. *Медична освіта*. 2023. № 4. С. 117–126.
6. Вихрущ А.В. Інтегральне мислення: минуле і майбутнє. Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 10-11 жовтня 2024 року). Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В. 2024. С. 76–77.
7. Вихрущ А.В. Психологія творчості в контексті перемог і невдач Лесі Українки. Ідеологія національної аристократії (на пошану 150-річчя від дня народження Л. Українки): збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 25–26 лютого 2021 року / наукова редакторка Тетяна Єщенко. Львів, 2021. С. 426–432.
8. Вихрущ А.В. Концепт самотність – теорія й практика. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Випуск 34. Т. 2. С. 132–137.
9. Вішневські Я. Самотність у Мережі (пер. Ольга Кравець). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Wisniewski_Janusz/Smotnist_u_Merezhi/ (дата звернення 10.12.2024).
10. Джордано П. Самотність простих чисел. URL: <https://andriymasliukh.wordpress.com/translations/paologordano/> (дата звернення 12.12.2024).
11. Зубенко В. Штучний інтелект і вивчення іноземної мови. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Випуск 27. Т.2. С. 80–85.
12. Креативне мислення: національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / кол. авт. : Т. Лісова (осн. авторка), В. Терещенко, Г. Бичко, М. Мазорчук, Г. Бондаренко, Т. Вакуленко; перекл. К. Шумова, Ю. Шпак; за ред. В. Терещенка та Г. Бондаренко; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2024. 260 с.
13. Навольська Г.І. Силабус курсу Штучний інтелект на уроках іноземної/української мови. URL: <https://tnpu.edu.ua/navchannya/sylabusy/PhD/014/SHI.pdf> (дата звернення 12.12.2024).
14. Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми : монографія. Том 1 / [Вихрущ А.В., Гавришак І.І., Гнатишин С.І. та ін.]; за ред. А.В. Вихруща, К.Л. Стефанишин. Тернопіль : ТНМУ, 2022. 282 с.
15. Смушак Т. Концепт самотності й відчуження в літературному творі: специфіка трактування. *«Піденний архів» (Збірник наукових праць. Філологічні науки)*. Випуск LXXII. Т.ІІ. с. 137–140.

-
16. Усамітнення та самотність в житті особистості. / Збірник тез за матеріалами круглого столу (on-line, 24 квітня 2020 р.). Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2020. 100 с.
17. Фенюк Л., Смушак Т., Крук З. Автоматизовані системи для аналізу структури та стилістики літературних текстів: використання штучного інтелекту. Вісник науки та освіти. 2024. № 9 (27). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9\(27\)-469-485](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9(27)-469-485) (дата звернення 12.12.2024).
18. Хамітов Н. В. Самотність у людському бутті. Досвід мета антропології. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: КНТ, 2017. 369 с.
19. Хамітов Н. В. Самотність як феномен людського буття [Текст] : автореф. дис... д-ра філос. наук: 09.00.04 / Хамітов Назіп Віленович ; НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. Київ., 1998. 34с.
20. Шестакова С.О. Вплив штучного інтелекту на розвиток стилістичної унікальності в академічному письмі. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1456> (дата звернення 12.12.2024).
21. Vychrushch A. Samotnosc studentow pierwszego roku na uniwersytetach medycznych // *Pedagogika katolicka*. 2020. № 26 (1). S. 73–79.